

Karl August Hermannini kiri Jaan Tõnissonile

Tartus heinakuu 15-1 1903

Armas Tõnisson!

Kui ma Sinule jälle mõne sõna kirjutan, siis oled ise selle juures süüdlane. Olen Sulle mitte üks vaid mitu kord, ütelnud, et vaiki mind ilma tähtsusetu meest surnuks. Minu töö ei ole ju Sinu silmas midagi väärt, nii siis ei ka „Postimees“ ega Sinu olu rahva ees, jäta siis mind üsna surnuks, nagu ma ju kord olen. Igal küla poisil on Sinu lehes sõna, minul ei ole. A. J., vist küll Jürgenstein, on nüüd ka Sinu mõttes, et minu töö midagi ei maksa, ta ütleb mulle seda ju selgesti juhtkirjas¹ uuesti, kuid kardab tähtsusetu mehe nime ütelda, ehk saab see selle läbi juba kuulsaks! Seminaristid on suured mehed Sinu silmas, Hermann on Jütsike, ja tema töö Matsi oma. Kui maja põleb, jookseb terve linn tuhinal seda vaatama, aga kui maja ehitatakse, jääb mõni harva seda silmitsema. Hurt ütles end 1879 C. R. Jakobsonist lahti² ja lõhkus Eesti ühendust, see oli esimene tulekahju, rahvas jooksis kokku. Hurt ütles end Kirjameeste Seltsi presidendi ametist 1881 lahti,³ teine tulekahju, rahvas jooksis veel rohkem kokku, Hurt juhtis Aleksandri kooli asja nii sandisti, et kooli komiteede saadikud ta ametist ära valisivad 1883,⁴ kolmas tulekahju, rahvas jooksis murdu kokku. Hurt tõusis aga suurte aadete meheks. Hermann algas oma tööd suurel ja usinal viisil 1882⁵ ja tegi teda 15 aastat väsimata edasi – ööd ja päevad – ei tundnud rahu ega puhkamist, kirjutas ajalehte,⁶ trükkis raamatuid, andis grammatika välja,⁷ sadade kaupa juhtkirjasid, tuhandete kaupa teateid läks rahva

¹ K. A. Hermann tundis end ilmselt puudutatuna juhtkirjast „Avalikust arvustusest“, mille autoriks oli ajalehes A. J. [Anton Jürgenstein]. Muu hulgas oli juhtkirjas väide, et töö headuse üle otsustatakse vaid töö „väärtuse ja mõju järele avalises elus“ ning isik ei tohi seda hinnangut mõjutada: et kui tulemus on nõrk, ei saa seda veel seetõttu heaks kiita, et autor on palju vaeva näinud. – A. J. Avalikust arvustusest. – Postimees, 05.07.1903, nr. 146, lk. 1.

² Kirjas peegelduv pahameel Jakob Hurda vastu on ilmselt ajendatud asjaolust, et Hurt keeldus kaastööst Hermannini entsüklopeediale (A. Vahter. Karl August Hermannini päevik. Tallinn: Eesti Raamat, 1990, lk. 222). Nende erinevad seisukohad eesti keele õigekirjutuse küsimustes, mis olid jõudnud 1899. ja 1900. aastal ka ajalehe Postimees veergudele, olid uuele solvumisele tugevaks taustaks. Hurt ütles C. R. Jakobsonist ja tema ajalehest Sakala lahti aastal 1878 (J. Hurt. Tõine kiri „Sakala“ väljaandjale. – Sakala, 30.09.1878, nr. 33, lk. 1–2). Ilmselt Hermann eksib aastaarvuga.

³ 1881. aasta augustikoosolekul läkski EKmS Jakobsoni pooldajate kätte. Esimeheks sai Carl Robert Jakobson, kogu senine Hurda pooldajatest koosnenud juhatus astus tagasi ja varsti lahkus Hurt ka seltsist.

⁴ Jakob Hurt oli Eesti Aleksandrikooli peakomitee (1870–1884) president. 1880. aastate algul soovis Johann Köler Aleksandrikooli kapitalist laenu saada, Jakob Hurt oli aga selle vastu. Enamik Aleksandrikooli abikomiteedest toetas Kölerile laenu andmist ning otsustas Hurda 1883. aastal peakomitee presidendi kohalt tagandada ning valisid uueks presidendiks Köleri. Hurt aga ei aktsepteerinud sellist otsust ning pöördus valitsuse poole taotlusega abikomiteed sulgeda. Tüli päädis sellega, et siseministri otsusega suleti 1884. aasta lõpul kõik Aleksandrikooli komiteed.

⁵ 1882. aastast sai Hermannist ajalehe Eesti Postimees vastutav toimetaja.

⁶ 1882–1885 ajalehe Eesti Postimees vastutav toimetaja, 1885–1898, 1908 (nr. 1–2) ajakirja Laulu ja mängu-leht omanik, väljaandja ja toimetaja, 1898–1899 ajakirja Rahva Lõbu-leht omanik, väljaandja ja toimetaja, 1886–1896 ajalehe Postimees omanik ja väljaandja, 1906 ajalehe Valgus/ajalehe Hüüdja omanik ja väljaandja.

⁷ 1884. aastal ilmus K. A. Hermannini „Eesti keele grammatik koolide ja iseõppimise tarvis kõikidele, kes Eesti keelt õigesti ja puhtasti kõnelema ja kirjutama ning sügavamalt tundma ja uurima tahavad õppida“. Raamatu tiraaž oli 3000 ning sisaldades hääle- ja sõnaõpetust oli see esimene eesti keele normatiivne grammatika. Õpiku teine osa ilmus 1896. aastal ja sisaldas lauseõpetust.

sekka, nädalaleht paisus päevaleheks,⁸ kirjanduse ajalugu ilmus,⁹ tuhat laulu nootidega läks rahva sekka,¹⁰ kõnesid ja pidusid oli lugemata, kontsertisid ka, rahvaviisisid korjati,¹¹ kalendrite sabas¹² üksi tuli 30 juttu välja, nüüd kuulen, et kõik midagi ei maksa, olnud ju väiksema vaimu tähtsuseta töö. Panen oma tähtsuseta töö Hurti tähtsa kõrva, siis leiain, et ma umbes 50 kord rohkem olen kirjutanud. Võib ju küll olla, et politika ringvaadetest ja muudel vähestel sõnumitel seda tähtsust ei ole, mis Hurti pildidel „Isamaa sündinud asjust“¹³ või ne purumil,¹⁴ seda ei hakka ma salgama, kuid ka teadetest on ikkagi oma haridusline tähtsus, – minu ilmutatud omadel A. J. järel küll vist mitte. Minu kirjakesed ajalehes, „Eesti Postimehes“ J. W. Jannseni¹⁵ juhul ilmusivad juba 1866-st saadik, esimene juturaamat 1870,¹⁶ s. o. enne Sinu sündimist ja selle ajal. Sest saadik ilmus ühte puhku raamatuid minu sulest, lauluviisisid niisamuti. Nüüd 30 aasta eest ilmus aega mööda hulk laulusid Eesti Kandles, Koori ja Kooli Kandles.¹⁷ Need lõivad nii läbi, et nad pea kõik rahva vaimu omaks läksivad, hulk neist oli juba nüüd 25 aasta eest üsna täitsa rahvaviisid, kuulsin neid karjamaal, metsas, vainul, nurmel, ei olnud ime, kui mul meel hää oli ja kalkuni saba mul kasvas. Sinu ja A. J. ning sarnaste meeste meelest on see paljas tähtsuseta töö. Soomemaal¹⁸ peetakse rahvaviisidest pea enam lugu kui muinasjuttudest, antakse nad, kallid pärlid, uhkelt välja. Mina olen, kui vaevalt 10 viisi maha arvame, õieti Eesti rahvaviisid uuesti Eesti rahva ja laulikute suhu kõlama pannud, keegi ei nimeta seda, ei arva seda mulle auuks, vaid kuulen oma enese põhjendatud ajalehest, see olla kõik tähtsuseta töö. Kui nüüd veel mõnda pidu meie surematu kirjamehe Kreutzwaldi mälestuseks juhatan,¹⁹ laidetakse seegi veel ära.

Armas Tõnisson! Ka Sina lähed vanaks. Vanaduse päevad jõuavad usinamini kätte kui arvad. Turgenjev²⁰ ütleb, et vanadusel muud lõbu ei ole, kui et te töö kiitust leiab. Sina olid, kui „Teataja“ haljasnokat Sind nõelasivad, täis paha meelt, olid ju 5 aastat ennemini ajalehe andmise töös, nimetasid ka seda õigusega mitu korda.²¹ Mina olen 5 × 5 aastat enne Sind rahva töös olnud, ja Sina lükad mind siiski ära. Mind soovitakse niisamuti maha matta nagu Bachi, Schuberti ja – Hornungi.²² Nende tööde tähtsust on alles neist 50 ja neist 150 aastat pärast surma mõistetud. Väga trööstiv ei

⁸ 1891. aasta 2. augustist hakkas ajaleht Postimees ilmuma esimese eestikeelse päevalehena.

⁹ 1898. aastal ilmus Tartus Karl August Hermann'i kirjutatud ning tema kulu ja kirjadega välja antud „Eesti kirjanduse ajalugu esimesest ajast meie ajani“.

¹⁰ Hermann peab ilmselt silmas tema koostatud noodistatud laulukogumikke „Eesti Kannel I (1875), II (1883), III (1884), „Koori ja Kooli Kannel“ I (1875), II (1882), „Eesti rahvalaulud segakoorile“ I (1890), II (1905), III (1908), „Kodumaa laulja“ (1877), aga kindlasti ka ajakirjas *Laulu ja mängu-leht* (1885–1898) ilmunut.

¹¹ Eesti rahvaviiside kogumine, korraldamine ja väljaandmine oli üks Hermann'i südamelähedasemaid tegevusi juba alates 1870. aastatest.

¹² Hermann toimetab 1875–1882 Eestirahva Kasulist Kalendrit ja 1887–1903 ning 1907 K. A. Hermann'i Kasulist Rahvakalendrit. Ta kirjutab peaaegu iga kalendri sabas jutu, millest mõned ilmusid ka raamatuna.

¹³ Jakob Hurda „Pildid isamaa sündinud asjust“ ilmus Tartus 1879. aastal, Eesti Kirjameeste Seltsi Toimetused, nr. 15.

¹⁴ Vihje Jakob Hurda 1886. aastal Helsingis kaitstud väitekirja pealkirjale „Die estnischen Nomina aus -ne purum“.

¹⁵ Johann Voldemar Jannsen toimetab ajalehte Eesti Postimees 1864–1880.

¹⁶ Jutustus „Imelikud juhtumised“ ilmus 1871. aastal Tartus H. Laakmanni kirjastusel. Tegemist oli tõlkelooga.

¹⁷ Vt. märkus 10.

¹⁸ Ilmselt peab K. A. Hermann silmas Elias Lönnroti koostatud Soome rahvuseepose „Kalevala“ mitmeid trükke aastatest 1835, 1849, 1862.

¹⁹ K. A. Hermann pidas lühikese pidukõne ja juhatas ühendkoore Fr. R. Kreutzwaldile pühendatud Võru maakonna karskusseltside korraldatud piduõhtul 7. novembril 1903 Võru Kandle seltsi ruumides.

²⁰ Ivan Sergejevitš Turgenjev (1818–1883).

²¹ Jaan Tõnisson sai ajalehe Postimees väljaandjaks ja vastutavaks toimetajaks 1896. aastal, ajaleht Teataja hakkas Tallinnas ilmuma 1901.

²² Johann Sebastian Bach (1685–1750) oli eluajal muusiku ja heliloojana tuntud vaid kitsas ringis; Franz Schuberti (1797–1828) looming oli tema eluajal populaarne suhteliselt piiratud Viini seltskonnas; Johann Hornungi (1660–1715) töö keelemehena kirjaviisi ühtlustamise ja grammatika küsimustes (1693 „Grammatica Esthonica...“) ei leidnud suurt tähelepanu.

ole see mõte mitte. Oleks ikka ka ilus, kui minagi märkaksin, et mõni minu tööst aru saab. Oled ju ise 15 aasta eest siia Tartu ülikooli tulnud ja minu majas edasi tagasi käinud.²³ Mil nägid Sa, et Hurt siin Taaralinnas Eesti elu juhtis? Tunnista mulle seda! Ta ei näidanud siin oma nägu, ta tegi jutlust Peterburis Ohvitseri tänavas 54²⁴ ja kogus enesele 10 000 rubla riigipanka. Minul ei olnud aega raha koguda, sest mis ma sain, kulus rahva töös ära ja kui „Postimehe“ Sinule müüsin, oli mul 12 000 rubla lehe võlga, Sinu antud 9000 läks ära ilma et Ylole paari püksa sain osta.²⁵ Kui aga arvad, et ma bankrotti jäin, eksid, mees: kõik oma tööd olen ma rahata ja rikkuseta teinud, ja viimased tööd teen niisamuti. Mul on veel rohkem teha ja kapis ootab 5000 rahvaviisi avalikuks saamist.²⁶

Mu kiri on pikaks ja kibedaks läinud. Ei see ole ime, sest mu süda on valu täis. Ma pean oma tegusid ette harutama ja nende eest seisma, et neid hauda unustusesse ei matetaks! Seda ei tohiks mitte tarvis olla. – Kõige vähemini nende vastu, kes minu tööd nagu Sinagi osalt olete näinud. Kaupmehe ametis kaupasad ilusasti silma ette seada olen ikka veel nõrk pidama. Sind, minu töö edasijajat, olen teravasti tähele pannud, olen Sinu üle uhkust oma hinges tundnud, sest Sa tegid rahva vaimus tööd. Ma ei suuda seda salata. Natuke palju oled Sa laitud ja mõne mehe tööd tähele panemata jätnud, kes seda oli teinud, kuna iseäranis Hurta liialt on jumaldatud, sest mees ei ole seda teeninud, kes 20 aastat väga vähe on teinud. Ta oleks võinud enesele nooremaid appi võtta, siis oleks tal aega küllalt olnud, rikkust ja raha oli tal ju. Vana Kandle 5. vihu ja 6. vihu vahet on just 20 aastat!²⁷ Vähe liig! Täname iga sõna lõpu üle, millel 2 tähte on nagu -ne suruma 200 lehte täis kirjutada,²⁸ siis peame versta paksuse raamatu tegema. Mu soov oleks, et Sina sest aru saaksid. Meil on tarvis tervet systemi arendada.²⁹ Seda peaksid Sina ka õppima. Seks on laiemat tegevust vaja. Teine puudus Sinu töö juures on just see, et Sa politika üle küllalldki teravalt ei mõtle. Meil on plaan esiti Eesti linnasid eneste võimu saada. Seda võime üksi, kui enam osa linnade majaanikkusid eestlased on. Selle pärast ei ole see mingil kombel õige, et Sa, nagu eilases Postimehe³⁰ numbri juhtkirjas, mitte minu nõuus ei ole ja seda laidad, ilma milleta me ometi läbi ei saa. Parem oleks, kui Sa oma tööd siin otse politilise systemi järel seaksid ja ütleksid: Niihästi Eesti maa kui Eesti linnad saagu eestlastele! See on minu elu siht olnud, ja seni kui ka Sina sellel sihil töötad, saad Sa suur olema, teist teed ei ole, sest paljas mammona ja kõhu mure, nagu „Teataja“ meestel on, ei tee meie rahvale hääd ühtigi, iga härg oskab murul kõhtu rohtu täis süüa.

Pöörasin, nagu näed, natuke kõrvale Sinu poole, kuna mu nõuu oli üksnes pro domo kõneleda.³¹

²³ Jaan Tõnisson astus Tartu Ülikooli õigusteaduskonda 1888. aastal. K. A. Hermann ostis Veski tänava krundi, kuhu rajas oma kodu, 1892. aastal ja tema kodu oli üks tollase Tartu rahvusmeelsete eesti haritlaste kogunemiskohti.

²⁴ Peterburi eesti Jaani kiriku aadress oli Ofitserskaja ulitsa 54 ja Jakob Hurt oli seal pastoriks aastatel 1880–1901.

²⁵ K. A. Hermann müüs ajalehe Postimees 16. novembril 1896. aastal 9250 rubla eest J. Tõnissonile, K. Koppelile, O. Kallasele. Ajalehe üleminekul ostjatele kuulus tasumisele 5500 rubla. 3750 rubla, mille eest lubati intressi 6% aastas, tasuta vastavalt kokkuleppele järgmiselt: 2000 rubla 20. 01.1897 ja 1750 rubla 20.01.1898. – Trükikoja ja kirjastuse „Postimees“ ostu- ja müügileping. RA. ERA.1627.1.189, l. 1–2p. Kui palju Hermannil Postimehe müümise ajal võlgu oli, ei ole teada. Poeg Ülo (Ülo Cornelius, 1885–1953) oli pere kolmas laps.

²⁶ K. A. Hermann „Eesti rahvalaulud segakoorile“ II ilmus aastal 1905 ja III 1908.

²⁷ J. Hurda toimetatud „Vana Kannel“ I ilmus Põlva lauludega aastatel 1875–1886, Kolga-Jaani laule sisaldanud „Vana Kannel“ II 1886 ja „Setukeste laulud“ I–III aastatel 1904, 1905, 1907.

²⁸ Viide J. Hurda ja K. A. Hermann vaidlusele eesti keele õige kirja küsimustes. Vt. K. A. Hermann. Mõni sõna Eesti kirjaviisist. – Postimees, 31.12. 1899, nr. 290, lk. 2; J. Hurt. Eesti kirjaviisist ja kirjakeelest. – Postimees, 24.02.1900, nr. 45, lk. 1–2; Postimees, 25.02.1900, nr. 46, lk. 1–2; Dr. K. A. Hermann. Kas -gi ja -ki või -gi üksi? – Postimees, 03.03.1900, nr. 51, lk. 1; Postimees, 04.03.1900, nr. 52, lk. 1–2; Postimees, 06.03.1900, nr. 53, lk. 1; Postimees, 07.03.1900, nr. 54, lk. 1.

²⁹ K. A. Hermann peab ilmselt silmas ühiskonna mitmekülget arendamist, mida püüdis (küll veidi ebaõnnestunult) väljendada oma artiklis „Linnas või maal“. – nn. [K. A. Hermann]. Linnas või maal. – Postimees, 14.07.1903, nr. 153, lk. 1.

³⁰ Autorinimeta ilmunud juhtkirjas väidetakse, et Postimehe eelmises numbris ilmunud juhtkirjas pole juhtmõtet, millega võiks nõus olla. – Linnas või maal? II. – Postimees, 15.07.1903, nr. 154, lk. 1.

³¹ Rääkima isiklikus asjas, iseenda kaitseks (ladina k.).

Sellest olen ma juba ka kõnelenud. Et Sina minu tööd halvaks pead ja iga mehe nime nimetad, üksnes mitte minu oma, siis ei jää mul nõuu muud järele kui nõuda: Tee minu töö uuesti ja paremini! Kirjuta 25 juttu rahva elust, mis igaüks 30 000 eksemplaris rahva sekka minguga!³² Anna tuhat lauluviisi välja, mis ilusamad on kui minu antud omad. Kirjuta parem Eesti keele grammatik ja anna ta välja – niisugune, mida keegi ei laida! Anna ka parem lauseõpetus kui minu oma on! Kirjuta ja sea parem Eesti Kirjanduse lugu kokku kui minu oma on! Pane asi nii korda, et Eesti rahvas Sinu viisisid rohkem laulab kui minu omasid! Korja Eesti rahva suust 5000 viisi, mis ilusamad on kui minu omad – minu arvates võimata töö, sest rahva viisid on otsas ja paremad üksi minu käes. Seni kaua kui Sina seda ei tee, oled paljas sõnade vehkleja nagu iga teine, kes paljalt laidab, aga paremat ei tee. Igaüks, kes laidab, peab asja paremini tegema, muidu ei kõlba ta sõnad kuhugi.

Praegu, kui kirja lõpetan, tuli Postimees nr 154³³ ja tõi Sinu arvustuse minu mõtete kohta, mis muust ei ole tulnud kui elust. Sa pilkad ja väänad minu mõtteid ajavastasteks! Sa ei näe, et minul täiesti õigus on, mis sa jälle kord oma noores tarkuses tahad surnuks trampida. Vana poisi paljas taguots igast mõttest näha, just nagu Grenzsteinil,³⁴ kes söimab, et Eesti haritlased rahva kulul elavad, aga ise rahva kulul paleesid ehitanud on. Sina kiidad maa elu ja ise elad linnas.³⁵ Mine Tõravere kõrtsi juurde ja katsu säääl trükikoda teha ning lehte välja anda! Miks Sa ei läinud Tānas-silma ja ehitanud säääl suurt kasvuhoonet?³⁶ Pane wussak³⁷ selga ja katsu, kas Sind keegi tähele paneb! Ära Sa frakki selga pane, see on ju linna asi! Kus kohal oli minu kirjas üteldud,³⁸ et inimene tulgu linna „vedelema“? Ise sa siunad ühtepuhku maa ehalkäimiste, varguste, joomiste üle, et ära väsis lugemast, aga kui mina paar sõna systemi järele siin ütlen, siis langed nii igast mõõdust välja, et ise linna ja maa vahel ei saa vahet teha. Viimaks aga ütled, et maa elul olla ikka puudusi. No mis mina siis ütlesin. Eks see olnud seesama? Kus on siin Sinu loogika? Seda viisi ei maksa Sulle muud kui kummarda aga poliitika mullisid, söima linnaelu, aga ela ise ikka linnas edasi, soenda end muinasjuttude paistel.

Et Sina minu vanadusest ja hallist pääst ei hooli, see tuleb Sulle üks kord veel kurjalt kätte. Mina olen murdumata ettekuulutaja. Ka tunnen mina end hästi küllalt. Mina tunnen Eesti politikat, Sina ei tunne. Ma olen linnavolinikuna³⁹ Sinuga paksust ja vedelast läbi läinud, et mitte ühendust lõhkuda. Kasu ei ole ma seni midagi sellest näinud. Enne litsuti meid 3 meest vastu seina, nüüd 7×3 meest, seep see vahe kõik on. Väike küllalt! Sinu vihkamist minu vastu ei mõista ma, ei saa ka mõistma. Mul ei jää viimati muud üle kui asutan uue päevalehe,⁴⁰ küll siis näed, et ma ajakohaselt küllalt kirjutada oskan, sest linna rahvale oskan mina paremini lehte anda kui Sina. Loodan ka, et õpetuses ja teaduses Sinu jumalatest peagi ammu üle saan, ma ei taha veel mitte surra. Nii vaene, kui Sina mind armastad rahva ees teha, ei ole ma ka mitte. Mina puhun linna vilet, Sina lööd maa

³² Hermann peab ilmselt silmas kalendrite „Eestirahva Kasuline Kalender“ (1875–1882) ja „K. A. Hermanni Kasuline Rahva-Kalender“ (1887–1903) sabades ilmunud jutukesi.

³³ Linnas või maal. II. – Postimees, 15.07.1903, nr. 154, lk. 1.

³⁴ Ado Grenzstein (1849–1916) asutas ja andis välja ajalehte Olevik (1881–1901). K. A. Hermann ja A. Grenzsteini vahel katkes igasugune läbikäimine maailmavaatelistel ja isiklikel põhjustel 1893. aastal. 1892. aastal hakkas Grenzstein arhitekt Otto Schröderi projekti järgi Toomemäe jalamile maja ehitama. Neorenessansilikus stiilis maja valmis samal kümnendil. See oli A. Grenzsteini elamu ja ajalehe Olevik toimetus.

³⁵ Jaan Tõnisson ostis koos vend Jüri Tõnissoniga 1900. aastal krundi Tartus aadressil Tööstuse 7 ja elas Tartus.

³⁶ Jaan Tõnissoni sünnikodu oli Viljandi valla Surva külas Tānas-silma jõe lähedal, aga esimese kasvuhoone, kus hakkas kasvatama roose, püstitas Tõnisson Tartusse.

³⁷ Vussak (ka pussak), Põltsamaa kandi lai villane meeste vöö, mis seoti kasuka või pikk-kuue peale.

³⁸ -nn. [K. A. Hermann]. Linnas või maal. – Postimees, 14. 07.1903, nr. 153, lk. 1.

³⁹ K. A. Hermann kuulus Tartu linnavolikokku aastatel 1898–1902 ja koos Jaan Tõnissoniga aastatel 1902–1906. Kohalikud sõnumid. – Postimees, 11.02.1898, nr. 35, lk. 3; Kohalikud sõnumid. – Postimees, 12.02.1902, nr. 36, lk. 3.

⁴⁰ Hermann esitas taotluse uue ajalehe väljaandmiseks 1904. aasta märtsis. Luba ta ei saanud. 1906. aastal ostis ta Tallinnas Jakob Kõrvi ajalehe Valgus ja hakkas 1. juulist 1906 seda päevalehena välja andma.

torupilli.⁴¹ Ei taha kudagi kokku sündida. Saame näha, kes Tõravere vallavanema tuleval korral linnavolinikkude valimistel sakslaste käest päästab,⁴² see on Sinu meelest aja kohane. Mina olen nii aateline olnud, et Sinu tuluks terve sissetuleku 1200 rubla aastas,⁴³ olen vastuvõtmata jätnud. Kas ei ole see tõsi? Aga mis on nüüd mu tasu? Et mind mu oma tõstetud lehes väikseks vaimuks kirjeldatakse? Küll on suur tänu! Sina ei ole veel ammu nii palju tööd teinud, et võid või jõuadgi minu töö tähtsust vähendada. Ja kui Sa 20 aasta pärast nii kaugel saad olema, siis ei tee Sa seda enam, sest vanadus õpetab teise tööst hoolima. Kui Sa seda loodad, et siis kõik Sinu tööst saavad aru saama ja lugu pidama, eksid mees. Ka Sinul saab ilastajaid ja laitjaid nooremate seast tõusma, ja ka Sinu südamest saab sama valu läbi käima, mis nüüd minust läbi käib. Ohjenda ja paelusta siis oma kadedust ja auahnust aegsasti, mooramees. Üks minu väiksus jääb Sul koguni saamata, see on laul ja mäng, sest Sa ei mõista noodipäikest õppida⁴⁴ ning Sul on aeg hiljaks jäänud. Et Sa seda kuulsust hääle meelel tahaksid, nägin pidus 1894,⁴⁵ kui oma nime eeskõne alla pidunootidesse toppisid, kuna see töö üksi minu omand. Halli pääd auusta, kulu pääd kummarda. Kui Sa seda tähele ei pane, saab see Sulle kõige suurem närvimürk olema.

Tervist ja edu.

Sinu K. A. Hermann

RA, ERA.1627.1.35, l. 24–29p

---

⁴¹ Hermann viitab J. Tõnissoni seisukohale: „Maa on meie rahva iseolemisele ja tulevikule kõige kindlamaks aluseks.“ – Linnas või maal. II. – Postimees, 15.07.1903, nr. 154, lk. 1.

⁴² Millisele konkreetsele juhtumile Hermann viitab, ei ole teada. Eeldatavalt pidi see toimuma 1902. aastal Tartu linnavolinike valimiste aegu, mil omavahel tegid kokkuleppelist koostööd nn. Saksa ja Eesti leer. – J. Tõnisson. Linnavolinikkude valimise hää kordamineku puhul. Kohalikud sõnumid. – Postimees, 12.02.1902, nr. 36, lk. 2.

⁴³ Hermann väite järgi pakkus ajalehe Teataja toimetus talle 1200 rubla vaid selle eest, et ta lubaks end nimetada Teataja kaastööliseks. Ta oli jätnud selle raha võtmata Jaan Tõnissoni soovitusel. Tõnisson öelnud, et Hermann hoiaks Teatajast eemale. 1904. aastal Hermann kahetses: „Ma olin ju säärane loll idealist, et ometi eemale lükkasin.“ – K. A. Hermann kiri J. Tõnissonile 24.03.1904. – RA. ERA.1627.1.48, l. 78–80p.

⁴⁴ Jaan Tõnisson ei mänginud teadaolevalt ühtegi muusikariista.

⁴⁵ Jaan Tõnisson oli 1894. aasta 18.–20. juunil Tartus toimunud laulupeol kirjataoimetaja ja asjaajaja.